

YHTEISKUNTAOPPI

Oppiaineen tehtävä

Yhteiskuntaoppi on oppiaine, jonka tehtävänä on tukea oppilaan kasvua oma asemansa yhteiskunnassa tiedostavaksi aktiiviseksi kansalaiseksi. Oppilaalla on mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin eri tavoin. Hän ymmärtää myös omien valintojensa vaikutuksen. Oppilas kiinnostuu ajankohtaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä ja niiden vaikutuksista omaan elämäänsä. Hän kykenee arvioimaan, vertailemaan ja soveltamaan tietoa kriittisesti yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin henkilökohtaisella, paikallisella ja globaalilla tasolla. Oppilaita ohjataan näkemään erilaisten mielipiteiden ja arvojen vaikutus valittuihin toimintatapoihin. Oppilas ymmärtää päätösten merkityksen eri ihmisryhmien ja yhteisöjen kannalta.

Helsinki tarjoaa hyvät mahdollisuudet perehtyä esimerkiksi erilaisiin ammatteihin, päätöksentekoon eri tasoilla sekä tutustua erilaisiin yrityksiin ja kansalaisjärjestöihin. Helsingissä on lukuisia erilaisia vaikuttamisen, talouskasvatuksen ja yrittäjyyden työkaluja, joita voi käyttää opetuksen apuna. Yhteiskuntaopissa päätöksenteon, vaikuttamisen ja yrittämisen taitoja pääsee hyvin harjoittelemaan luokkahuoneen ulkopuolella, kosketuksessa ympäröivään lähiyhteisöön, kaupunkiin ja koko yhteiskuntaan.

Vuosiluokkien 7-9 opetuksessa korostetaan oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksia ja taitoja demokratiassa sekä vastuuta omaan elämään liittyvien valintojen tekemisessä. Päätöksentekoa ja vaikuttamista harjoitellaan koulu yhteisössä ja muiden lähiyhteisön toimijoiden kanssa.

Opetuksessa kiinnitetään huomiota yhteiskunnan ja yhteisöllisen elämän rakenteisiin sekä niihin liittyviin käsitteisiin. Oppilaita ohjataan arvioimaan yhteiskunnan ja talouden kysymyksiä sekä vertailemaan niihin liittyviä erilaisia mielipiteitä ja toimintavaihtoehtoja erilaisten ihmisryhmien ja arvopäämäärien kannalta. Yhteiskunnallisten asioiden opiskelussa näkökulma laajenee kattamaan myös globaalit kysymykset.

Oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi käyttämällä monipuolisia toiminnallisia työtapoja. Yhteiskuntaopin opetuksessa käytetään monipuolisesti erilaisia

oppimisympäristöjä. Yhteiskuntaopin opiskelussa keskeistä on ajankohtaisten asioiden ja tapahtumien seuraaminen eri tiedotusvälineissä ja niiden analysointi. Vuorovaikutus yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa on niin ikään tärkeää. Koulutilojen lisäksi yhteiskuntaopin opetuksessa hyödynnetään koulun, lähiympäristön ja koko Helsingin tarjontaa (esimerkiksi oppilaskunta ja erilaiset osallisuusryhmät, yritykset, lähialueen ihmiset, kansalaisjärjestöt, kaupunginosaseurat, käräjäoikeus, eduskunta, kaupungintalo).

Sähköisiä oppimisympäristöjä, uusinta tieto- ja viestintäteknikkaa ja sosiaalista mediaa pyritään käyttämään monipuolisesti yhteiskuntaopin opetuksessa. Oppimisvälineinä hyödynnetään myös oppilaiden omia tietoteknisiä laitteita. Yhteiskuntaopin työtavoissa korostuvat ennen kaikkea oppilaslähtöiset työtavat, vuorovaikutuksellisuus, elämyksellisyys ja toiminnallisuus.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki

Vuosiluokilla 7-9 syvennetään aiemmin opittuja yhteiskuntaopin tietoja ja taitoja. Keskeistä on oppilaan kommunikoinnin taitojen, osallisuuden ja yhteistyötaitojen vahvistaminen. Yhteiskuntaopissa tuetaan oppilaan kasvamista aktiiviseksi kansalaiseksi ja eri yhteisöjen jäseneksi. Oppilasta ohjataan vastuulliseen rahankäyttöön ja tulojen ja menojen hallintaan sekä talouden peruskäsitteiden hallintaan. Oppilaita ohjataan ymmärtämään erilaisia näkökulmia, toimimaan aktiivisesti kansalaisyhteiskunnassa, ilmaisemaan ja perustelemaan mielipiteitään sekä hankkimaan, vertailemaan ja soveltamaan tietoa.

Opiskeluun soveltuvia oppimisstrategioita ja erilaisia käsitteitä syvennetään.

Havainnollistamisessa apuna käytetään kuvia, videoita, karttoja ja kaavioita. Tarvittaessa tekstejä yksinkertaistetaan ja käsitteitä avataan oppilaiden yksilölliset tarpeet, kielellinen tausta ja oppimistyyli huomioon. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi kuvia, käsitekarttoja ja tukisanalistoja.

Yhteiskuntaopin opiskelua ja ymmärtämistä voidaan tukea myös oppilaan oman äidinkielen tunneilla, S2-opetuksessa tai samanaikaisopetuksessa. Näillä tunneilla voidaan esimerkiksi tuoda esille erilaisia opiskeltavaa teemaa tukevia lukustrategioita, käsitteitä ja tekstejä. Mahdollisuus syventymiseen ja yksilölliseen etenemiseen otetaan huomioon.

Erityistä huomiota käytetään siihen, miten historian ja yhteiskuntaopin opiskelu vuosiluokilla 7-9 tukevat toisiaan. Tavoitteena on se, että eri teemojen syntyä käsitellään

historian opinnoissa ja samojen teemojen nykytilaa yhteiskuntaopin opinnoissa saman vuosiluokan aikana.

Oppilaan oppimisen arviointi

Oppimisen arviointi on yhteiskuntaopissa oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa.

Monipuolisella palautteella oppilaita kannustetaan toimimaan aktiivisesti omista lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännön arjessa yhteiskunnallista ja taloudellista osaamistaan. Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden monimuotoiset toiminnan ja tuottamisen tavat. Arvioinnilla tuetaan yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen soveltamista kiinnitetään huomiota siihen, miten monipuolisesti ja näkemyksiään perustellen oppilaat oppivat rakentamaan omaa käsitystään yhteiskunnasta.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona yhteiskuntaopin opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut yhteiskuntaopin oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso yhteiskuntaopin valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Yhteiskuntaopissa oppilaan osaaminen kehittyy kaikilla tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Yhteiskuntaopin arviointi perustuu oppilaan oppimisprosessin sekä monipuolisten kirjallisten, suullisten ja kuvallisten tuotosten arviointiin. Myös kannustava ja jatkuva palaute sekä itse- ja vertaisarviointi ovat tärkeässä roolissa yhteiskuntaopin oppimisen kannalta. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen soveltamiseen sekä oppilaan oman yhteiskunnallisen käsityksen ja ajattelun rakentumiseen.

Ilmiöoppiminen ja yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaoppi on oppiaine, jonka kautta on hyvä tutustua ympäröivän maailman ja yhteiskunnan todellisiin ilmiöihin eri näkökulmista. Yhteiskuntaopin sisältöalueista, joita

ovat arkielämä ja oman elämänhallinta, demokraattisen yhteiskunnan toiminta, aktiiviseen kansalaisuus ja vaikuttaminen sekä taloudellinen toiminta on helppo nostaa monia todellisia yhteiskunnallisia ilmiöitä. Rikastuttavaa yhteistyötä eri oppiaineiden, luokka-asteiden ja lähiyhteisöjen kanssa on helppo toteuttaa. Oppilaat osallistuvat tarkasteltavien ilmiöiden valintaan, oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun, työtapojen valintaan sekä arviointiin.

Myös tiivis työskentely yksittäisten tai useampien oppiaineiden kanssa tarjoaa mahdollisuuden oppiainerajat ylittävään yhteistyöhön. Tämä yhteistyö onnistuu esimerkiksi äidinkielen, matematiikan, historian ja katsomusaineiden kanssa. Yhteiskuntaopin sekä taito- ja taideaineiden yhteistyö syventää yhteiskunnallista ymmärrystä ja tekee yhteiskuntaopin opiskelusta samalla elämyksellisempää ja toiminnallisempaa.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet

L1 – Ajattelu ja oppimaan oppiminen

- oppilas syventyy yhteiskuntaoppiin oppiaineena ja sille ominaisiin opiskelustrategioihin.
- oppilaan kriittinen ajattelu kehittyy.
- oppilaan asioiden välisten yhteyksien havainnoimiskyky kehittyy.
- oppilas opettelee tiedon rakentamista.

L2 – Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

- oppilas oppii keskustelemaan yhteiskunnallisista kysymyksistä ja perustelemaan näkemyksensä.
- oppilas tutustuu lähialueen toimijoihin ja erilaisiin kieli- ja kulttuuriryhmiin Suomessa.

L3 – Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

- Oppilas oppii kantamaan vastuuta itsestä ja muista.
- Oppilaan kyky suunnitella omaa tulevaisuuttaan kehittyy.
- Oppilas oppii toimimaan eettisesti ja ekologisesti arjen valinnoissaan.
- Oppilas hallitsee rahankäyttöään.

L4 – Monilukutaito

- Oppilas harjaantuu erilaisten tekstien ja kuvien sekä mainosviestien tulkinnessa.
- Oppilas oppii arvioimaan kriittisesti eri toimijoiden tuottamaa tietoa ja soveltamaan sitä.

L5 – Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

- Oppilas tutustuu erilaisten taloudellisten laskureiden käyttöön.
- Oppilas harjoittelee monipuolista tiedonhankintaa ja lähdekritiikkiä.
- Oppilas tuottaa erilaisia tekstejä ja esityksiä.

L6 – Työelämätaidot ja yrittäjäyys

- Oppilas tutustuu yrittäjyyteen, työelämään ja elinkeinoihin.
- Oppilas tutustuu yrittämiseen ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin.
- Oppilas tutustuu lähialueen yrityksiin.
- Oppilas harjoittelee opiskeluprosessin suunnittelua, toteutusta ja arviointia.

L7 – Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen

- Oppilaasta kasvaa aktiivinen toimija, joka tuntee vaikutusmahdollisuutensa ja osallistuu päätöksentekoon ja kehittää omaa lähiyhteisöään. Vaikuttamisessa hän huomioi eettiset näkökulmat.
- Oppilas tutustuu erilaisiin vaikuttamisen tapoihin.

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet 7 luokalla

Yhteiskuntaopin opetuksen tuntimäärä on seitsemännellä luokalla 1 vuosiviikkotunti. Alla olevassa taulukossa avataan yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet (T1-T4, T6) ja sisällöt (S1-S3) seitsemännellä luokalla. Sisällöt on selitetty taulukon jälkeen tarkemmin.

Merkinnät L1-L7 viittaavat laaja-alaisen osaamisen lajeihin ja ne on selitetty yhteiskuntaopin osalta edellisessä luvussa.

Opetuksen tavoitteet	Laaja-alainen osaaminen	Sisällöt
T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskuntaoppiin tiedonalana	L1, L4-L5, L7	S1-S3
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	L1-L2, L4-L7	S2
T3 ohjata oppilasta hahmottamaan oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta	L2-L5, L7	S2
T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä	L1-L7	S1, S3
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakatseisesti.	L2, L4-L5	S2-S3

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet 8 luokalla

Yhteiskuntaopin opetuksen tuntimäärä on kahdeksannella luokalla 1 vuosiviikkotunti. Alla olevassa taulukossa avataan yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet (T1-T4, T6-T7, T9) ja sisällöt (S1-S3) kahdeksannella luokalla. Sisällöt on selitetty taulukon jälkeen tarkemmin.

Merkinnät L1-L7 viittaavat laaja-alaisen osaamisen lajeihin ja ne on selitetty yhteiskuntaopin osalta edellisessä luvussa.

Opetuksen tavoitteet	Laaja-alainen osaaminen	Sisällöt
T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskuntaoppiin tiedonalana	L1, L4-L5, L7	S1-S3
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	L1-L2, L4-L7	S1-S3
T3 ohjata oppilasta hahmottamaan oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta	L2-L5, L7	S1-S2
T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä	L1-L7	S1-S3
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakatseisesti.	L2, L4-L5	S2-S3
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä kehittäväenä kansalaisena	L1, L4, L7	S2-S3
T9 ohjata oppilasta laajentamaan yhteiskunnallisia näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa	L1, L4-L7	S2-S3

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet 9 luokalla

Yhteiskuntaopin opetuksen tuntimäärä on yhdeksännellä luokalla 1 vuosiviikkotunti. Alla olevassa taulukossa avataan yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet (T1-T5, T7-T9) ja sisällöt (S2-S4) yhdeksännellä luokalla. Sisällöt on selitetty taulukon jälkeen tarkemmin. Merkinnät L1-L7 viittaavat laaja-alaisen osaamisen lajeihin ja ne on selitetty yhteiskuntaopin osalta edellisessä luvussa.

Opetuksen tavoitteet	Laaja-alainen osaaminen	Sisällöt
T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskuntaoppiin tiedonalana	L1, L4-L5, L7	S2-S4
T2 ohjata oppilasta harjaanuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	L1-L2, L4-L7	S2-S4
T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä	L1-L7	S2-S4
T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi taloudelliseksi toimijaksi, joka tuntee yrittäjyyttä ja työelämää sekä niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan	L1, L4, L6, L7	S3-S4
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä kehittävänä kansalaisena	L1, L4, L7	S2-S3
T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja vastuulliseen kuluttamiseen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti	L2, L4, L6, L7	S4
T9 ohjata oppilasta laajentamaan yhteiskunnallisia näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa	L1, L4-L7	S2-S4

Yhteiskuntaopin opetuksen sisällöt:

S1 – Arkielämä ja oman elämän hallinta:

- oman elämän hallinta
- oman ja lähiyhteisöjen hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen
- kansalaisen vastuut, velvollisuudet ja oikeudet
- oman talouden hallinta
- työelämään ja elinkeinoihin tutustuminen

S2 – Demokraattinen yhteiskunta:

- ihmisoikeudet ja kansainväliset sopimukset sekä vähemmistöryhmät.
- demokraattisen yhteiskunnan ja oikeusvaltion periaatteet
- yhteiskunnan rakenteet ja vallankäyttö
- päätöksenteko Suomessa ja kansainvälisesti

- mielipiteiden kanavoituminen yksilön, järjestöjen, median ja julkisen vallan toiminnaksi

S3 – Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen

- yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinot ja niiden harjoittelu autenttisissa tilanteissa
- työelämätaidot

S4 – Taloudellinen toiminta

- talouden toiminnan perusteet ja vaikutukset paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.
- talouden ilmiöt ja peruskäsitteet
- erilaiset taloudelliset toimijat
- työ, ammatit ja yrittäjyys
- talouden toiminta eettisestä, ekologisesta ja globaalista näkökulmasta

Yhteiskuntaopin päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisällöt	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja vahvistaa oppilaan kiinnostusta yhteiskuntaoppiin tiedonalana	S1–S4		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	S1-S4		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys			
T3 ohjata oppilasta ymmärtämään oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta	S2, S3	Oikeusvaltion periaatteiden ja toiminnan hahmottaminen	Oppilas osaa kuvailla ja selittää ihmisoikeusperiaatteita, oikeusvaltion keskeisiä periaatteita sekä suomalaisen oikeusjärjestelmän rakennetta ja toimintaa.
T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä	S1–S3	Yhteiskuntaa, mediaa, taloutta ja taloudenpitoa koskevat tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvailla yhteiskunnan, talouden ja median toimintaa sekä tarkastella niihin liittyvää julkista keskustelua.
Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen			
T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi taloudelliseksi toimijaksi, joka hahmottaa yrittäjyyttä ja työelämää, tuntee niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan	S1, S4	Yrittäjyys- ja työelämätaidot	Oppilas osaa kuvailla työelämän ja yrittäjyyden yhteiskunnallista merkitystä ja arvioida niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös oman tulevaisuutensa kannalta
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakatseisesti	S1–S3	Eri yhteisöjen ja vähemmistöjen tarkastelu	Oppilas pystyy tarkastelemaan ja keskustelemaan erilaisista yhteisöistä ja vähemmistöistä rakentavasti ja jäsentyneesti.

<p>T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä kehittävänä kansalaisena</p>	<p>S1–S3</p>	<p>Yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteiden hahmottaminen sekä demokraattisten pelisääntöjen ja toimintatapojen tunteminen</p>	<p>Oppilas osaa antaa esimerkkejä poliittisesta päätöksenteosta, vallankäytöstä, yhteiskunnan rakenteista ja toiminnasta sekä paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla, että globaalisti sekä toimia omaa lähiyhteisöä kehittäen demokraattisten pelisääntöjen ja toimintaperiaatteiden mukaisesti.</p>
<p>T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja vastuulliseen kuluttamiseen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti</p>	<p>S1, S4</p>	<p>Talouden perusteiden hahmottaminen</p>	<p>Oppilas osaa perustella säästämisen, sijoittamisen ja kuluttamisen merkityksen sekä omassa elämässään että kansantaloudessa.</p>
<p>T9 ohjata oppilasta laajentamaan näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa</p>	<p>S1–S4</p>	<p>Yhteiskunnallinen ajattelu, osallistumis- ja vaikuttamistaidot</p>	<p>Oppilas osaa ilmaista perustellun mielipiteensä tarkoituksenmukaisin keinoin, käyttää erilaisia vaikuttamistaitoja ja toimia rakentavasti osallistuvana kansalaisena lähiyhteisössä.</p>